

SCOL'A ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **V. Gr. Borgovanu**, prof. prep. in Gherl'a, **Dr. D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, **Dr. A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof. prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, **Dr. P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m.

de

Max. Popu,

prof. gimn. in Naseudu.

Vasile Petri,

prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu 4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt a se adresa la redactiune in Naseudu (Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 29-a Iuliu 1880.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr. si tax'a timbrului câte 30 cr. de fie care publicatiune. Scrisori nefrancate nu se primescu, anonime nu se considera.

Circulariu

catra invetiatorii din cerculu Rodnei.

Domniloru invetiatori!

Alesu fiindu in Fauru a. c. in senatulu scolaru districtualu cá referentu pentru scólele din cerculu Rodnei, am creduitu a visitá aceste scóle câtu s'ar puté mai ingraba, cá astfeliu descoperindu óre cari neajunsuri, se potu luá de timpuriu mesurile de lipsa pentru delaturarea loru.

In scopulu acest'a am cercetatu Luni in 12 Aprile a. c. scól'a din Siantiu, Marti amendóue clasele scólei din Rodn'a, Miercuri scól'a din Ilv'a mare, Joi scól'a din Magura si Vineri amendóue clasele scólei din Maeru.

In totu loculu am tinutu cum sciti, inainte de amédi unu micu examenu din diversele obiecte de invetiamentu, spre a me informá despre progresulu obtinutu in fiacare scóla pana in diu'a cercetarii, ér' dupa amédi am facutu pre fiacare din DVóstra a predá o lectiune practica asupra unei materii designate de mine, cu scopu de a aflá: modulu de predare alu fia caruia, mantinerea disciplinei si atentiunei in decursulu propunerei, si escitarea in scolari a interesulu pentru invetiatura. Deosebitu de acést'a am mai avutu in vedere: frecuentarea scólei, starea localulu de invetiamentu, curatieni'a scolariloru, tinut'a loru candu asculta la propunere si candu respundu la intrebarile, ce li-se facu, in fine provederea

loru cu cartile si recuisitele de invetiamentu. La finea lectiuniloru nu am lipsitu a chiemá pre fiacare din DVóstra la mine si a Ve impartasí, intre patru ochi, tóte neajunsurile observate cu ocasiunea acestei inspectari.

Pentru adoua or'a, in decursulu acestui anu scolasticu, am visitatu scólele DVóstre cu ocasiunea examenulu de véra. Dupa esamene am dispusu, cu invoirea senatulu scolasticu districtualu, cá se asistati cu totii la examenulu de véra dela scól'a capitala din Naseudu, parte spre a Ve convinge prin propri'a autopsia despre progresulu si spiritulu, ce domnesce in acést'a scóla-modelu, parte spre a Ve intruní cu totii intr'o conferintia comuna. in carea se Ve comunicu tuturora neajunsurile descoperite la scólele DVóstre, cá astfeliu se le puteti evitá in viitoriu cu atátu mai bine. In acést'a conferintia amu luat conclusionulu de a pune observarile si povatiuirile mele pe chartia si a le publicá, in interesulu comunu, si in colónele „Scólei Române.“

Éca scopulu circulariului de façia!

Si acum, dupa aceste informatiuni prealabile, se intramu in meritulu lucrulu.

Faceti, D-loru invetiatori, antaiu si mai antaiu se domnéscu in scól'a DVóstre si la scolarii DVóstre intru tóte cea mai rigurósa curatienia. Necuratieni'a este elementulu, in care se producu si priescu de minune o multime de

bóle urite si periculóse, pr. choler'a, difteritis, versatulu séu bobatulu, ríca etc. Deosebitu de acést'a, necuratienea detrage fórte multu din valóre unei persóne séu unui lucru. Acela-si omu d. e. in acele-si vestminte, va face asupra vóstra alta impresiune in stare curata, si cu totulu alta in stare murdara. Ar' crede cine-va, ca aceste sunt lucruri, ce se intielegu de sine; si cu tóte aceste mi-s'a datu a vedé invetiatori, cari se paru a-si fi perdutu cu totulu gustulu pentru curatienea. Scólele loru, desi cladite in conditiunile legii, semenau totusi, in ce privesce curatienea, mai multu a grajduri, decatu a scóle, in cari se cresce viitórea generatiune. Podelele negre de tina uscata, paretii si mobiliile acoperite de pulbere, la podu aterneau din tóte unghiuletiile painjini gretiosi, ferestrele erau galbene de necuratienea de totu feliulu, abstractia facendu, ca unu numeru mare de ochiuri spargendu-se, erau carpiti cu chartia. Scolarii asemenea erau preste totu nespalati, nepeptenati, avendu unghiile netaiate, rufele negre, copilele purtandu naframí in capu, negresitu cá se nu se véda, ca niciele nu s'au peptenatu cine scie de candu. Si pentru ca acestu tablou se fia completu, manualele scolariloru inca erau manjite si scrise pe tóte paginele, incatu dupa unu anu abia se voru mai puté folosí.

Intielegeti, D-loru invetiatori, ca aceste lucruri nu se potu tolerá astadi in nici o scóla, si de aceea Ve invitu a Ve indreptá tóta atentiunea asupra curatienei. Visitati copii in tóta diu'a, inainte de a se incepe scóla, spre a Ve convinge de si-au facutu séu nu datorí'a in punctulu acest'a, si fiti siguri, ca nu multu, Vetí trebú se faceti acést'a, pentru ca copii se deprindu in curundu la lucrurile, ce se ceru dela ei de di cu staruintia. Visitati adesca si manualele scolariloru si faceti-i se intieléga, ca suntu datori parintiloru séu patroniloru a le tiné cá si noue, forá a le manjí séu a serie ceva in ele. Catu pentru localulu de scóla, déca comun'a nu ar' fi naimitu unu omu anume, care se pórté grija de curatirea lui, dispuneti spre scopulu acést'a in fia care di cate doue copile de-arondulu. una din cele marisóre si alta din cele mititele, cá se mature si colbuiésca scóla si mobilierulu ei. In modulu acést'a copilele se voru deprinde

inca din scóla la unu lucru, ce le astépta mai târdiu in familia. Se nu uitamu: cu catu familiile tinu mai puçinu la curatienea, cu atatu este mai mare datorinti'a scólei de a premerge si in punctulu acést'a cu esemplu bunu.

(Va urmá).

Petri.

Indrumari la propunerea limbei in scóla poporala.

(Fine).

3. Stilulu.

Stilulu e recunoscutu de catra toti pedagogii, cá corón'a invetiamentulu limbisticu din scóla. Gramatic'a, ortografi'a, ba si caligrafi'a nu sunt intru atât'a scopuri, ci mijlóce pentru stilu, aceste numai asia au insemnate, déca rezultatele loru se aplica la stilu. Copilulu se-si póta esprimá cugetele sale in unu modu simplu, dar' precisu, se le póta serie cu o scrisóre cetétia, conformu reguleloru gramaticale si ortografice, ce a invetiatu. Eca scopulu stilului! Cari sunt inse mijlócele pentru ajungerea lui?

Scimu cu totii, ca a vorbí, séu a serie nu e lucru asia greu, caudu avemu cugete; lipsindu aceste, atâtu limb'a, câtu si mân'a cea mai desterá a gatatu-o. Pentru scolarulu inca nu póte fi altcum. Cá se aiba desteritate in stilu, trebuie se aiba cugete. De aicea urméza, ca intregu invetiamentulu trebuie se fia astfeliu, câtu scolarulu se nu aiba rolulu unei masine, care dupa ce se pornesce, 'si pazesce calea pana ce o opresce cineva, ori pana ce se strica, se nu invetie nemic'a ce nu intielege, se cugete asupra fia carui cuventu, ce vorbesce séu aude vorbindu-se. Mechanismulu, acést'a buruiéna perniciosá, ce concentréza in sine tóte relele, câte se potu aflá la invetiamentu, cá un'a ce nu are alta chiemare, de câtu a omorí spiritulu copilului, se nu-si afe asilu in scóla. Vorbirca precisa, si cugetarea peste totu, ce se invétia in scóla, sunt radimulu stilului. Stilulu nu póte fi unu obiectu isolatu, ci are a fi in strinsa legatura cu tóte obiectele de invetiamentu, cu deosebire are a merge mâna in mâna cu cetirea si gramatic'a. A ceea ce copilulu vorbesce, aceea si serie, aceea ce a scrisu cetesce si peste ce a

cetitu are éراسى a vorbí, astfeliu un'a se ajuta pe alt'a. Asiadara cugetare si vorbire!

A dóu'a recerintia e, cá invetiatoriulu la tractarea stilului se observeze unu procesu treptatu. Principiulu dela usioru la greu, care trebuie se-lu avemu in totu loculu inaintea ochiloru, 'si are cu deosebire aicea insemnatatea lui. Cea mai usióra ocupatiune resolvata simplu, inse bine, are pentru progresulu invetiamentulu mai multu pretiu de cátu o ocupatiune grea, pentru a carei rezolvare esacta numai capacitatile emnente sunt capace. Pentru aceea teme simple, inse resolvate esactu, cáci prin rezolvarea temelor usióre se desvólta puterea pentru celea mai grele. Copilulu se scrie in propositiuni scurte, cáci atunci scrie asia cum cugeta, si asia face pasi siguri, castiga cu tempu elasticitate in vorbire si scriere.

Pentru scolarii incepatori invetiamentulu in stilu incepe prin numirea de lucruri, de activitati, de insusiri resolvate in propositiuni intregi, apoi descrieri scurte prelucrate dupa anumite intrebari scrise de catra invetiatoriu pe tabla.

Inaintandu scolarii in cetitulu logicu, e de a li se dá cá materialu stilisticu:

1. schimbarea propositiuniloru din bucatile de cetire dupa numeru, persóne si tempu;
2. scrierea bucatiloru de cetire memorisate;
3. reproducere cu cuvintele loru a bucatiloru tractate;
4. scrierea unoru naratiuni acomodate, propuse din partea invetiatoriului;
5. scrierea in prosa a poesiiloru tractate.

Ce privesce deprinderea in facerea de epistole, cuitantie, obligatiuni, contracte etc., aceste 'si au formele loru speciale. Déca invetiamentulu e astfeliu, cátu procuréza copilulu cugete, si déca copilulu posede desteritatea de a-si formulá cugetele sale cátu se póte de precisu in unu ce intregu, atunci pentru invetiarea de a compune epistole etc. nu se recere de cátu explicarea formei. E de lipsa, cá formele aceste se nu le tréca invetiatoriulu cu vederea, si se esplice insemnatatea loru pentru viéti'a practica.

Alta recerintia pentru stilu e, cá ori-ce ocupatiune, ce se da scolariulu, se se resólve antaiu verbalu inaintea si sub conducerea inve-

tiatoriulu. Nici candu se nu pretinda dela scolariulu din scóla poporala, cá dinsulu din propriile sale puteri se resólve o ocupatiune, ce nu s'a tractatu mai antaiu in scóla dupa tóte formele.

Temele resolvate de catra scolari sunt de a se corege cu tóta diliginti'a, parte a casa, parte in scóla. Invetiatoriulu inse se coréga, nu se lucre insusi tem'a, vá se dica coregerea se nu fia astfeliu, cátu se nu se mai cunósca lucrarea copilulu. E bine a insemná numai erorile si a lasá pre copilu, cá insusi se si-le coréga.

In fine deprinderea face pre maiestru. Deprinderea abundanta, fora de care nu se póte ajunge la vr'unu resultatu siguru, se nu lipsésca.

Aceste sunt in câteva liniaminte consideratiunile pedagogiloru moderni pentru propunerea limbei si respective pentru tractarea bucatiloru de cetire in scóla poporala. Procedur'a, pre cátu usioréza positiunea scolariulu, pre atátu-a ingreunéza pre a invetiatoriulu. Se recere multu studiu, pentru cá invetiatoriulu se aiba o cunoscintia perfecta a limbei, se aiba o cunoscintia perfecta a modulu de predare, se recere multa pregatire pentru fia care óra de invetiamentu, cá asia intrandu preste pragulu scólei, se fia in claru cu cele ce are de propusu, se póta urmari liberu unu firu naturalu in prelegere. Sunt multe metode — dice renumitulu Kellner — pentru a invetiá pre altulu aceea ce insusi sci bine, nu este inse nice unu metodu, pentru a invetiá pre altulu bine, aceea ce insusi sci numai pe jumetate.

E dreptu, ca impregiurarile, intre cari se afla scólele nóstre romane, nu sunt prea favoritóre progresulu, frecuentarea iregulata a scólei, lips'a de manuale corespundietóre si altele sunt pedeci ce ne stau in cale

Avemu noi, ce e dreptu, si de acele manuale prin mânile scolariloru, din cari ori ce vei invetiá mai usioru de cátu limb'a. Aceea ideea ratacita, ca pentru omulu de cultura mai inalta nu s'ar' recere serióse studii speciale, pentru cunósckerea deplina a scólei poporale si recerintieloru ei, care durere 'si mai are multi partinitori, e latite, aceea idee dicu! e caus'a, ca unele

manuale ce avem corespundu dóra mai multu vasteloru cunosciintie ale autoriloru, de câtu recerintieloru scólei.

Invetiatoriulu consciu de chiemarea sa va scí inse a delaturá multe din impedecamintele, ce stau in calea progresului. Elu va fi primulu factoru conluceratoriu la o frecuentare regulata a scólei, elu se va scí ajutá cu acele mijlóce de invetiamentu, de care dispune scól'a sa. Cuventulu seu, tabl'a, cret'a s. a. voru suplini aceea, ce dóra manualele din mân'a scolariului n'ar' prestá. Devotamentulu catra chiemarea sa i va fi o linisee sufletésca, elu va aflá consolare in aceea, ca si-a implinitu sublim'a misiune de lucratoriu fidelu in vii'a natiunei.

Ioanu Jarda,

invetiatoriulu la scól'a normala din Naseadu.

Ioanu Lemenyi.

(Schitia biografica dictata de elu insusi).

(Urmare.)

Cu sfirsitului lui Aprilu 1833 'mi venira insciintiare dela cancelari'a Ardélului din Vien'a, precum, ca sum preconisatu si documentumurile pre calea sa mi se voru trimite la mâna, care insciintiare primindu-o me gatai de cale catra Orade spre hirotonire si mergendu in Clusiu, mi spusesese Escelenti'a Sa Kovács (episcopulu catolicu-latinu) ca documentele au sositu in guvernua, ci acést'a fiindu in diu'a teoforiei (Frohleichnamstag) 'mi disera: pornesce ca documentele le voi scóte si le voi duce eu cu mine, vrendu a fi adsiens la hirotonirea Mariei Tale si se spui la Alesdu (Elesd, orasiu cumu cobori dela Ardealu, acolo am si masu) se me astepte cu prejuncturile (Vorspan) unde ajungendu am si spusu, si acolo am masu, ér' diminéti'a am continuatu calea catra Orade, unde tocmai la 12 (amédiu) sosindu, am mersu in curtea episcopului (asia mi-a fostu disu candu venii dela Vien'a, cá se saluiescu la elu, candu mi-a veni preconisati'a). Vulcanu, unde episcopulu cu capitululu avendu mai inainte consistorium, lu-amu aflatu siedindu la prandiu si esindu Macinic'a (sor'a episcopului) 'mi deschise cas'a hognogiului Gálbori, dicendu ca nu m'au asteptatu, ca a capetatu carte dela Vien'a in carea i s'a scrisu, ca au sositu cartile dela Rom'a, si asia „nice am socotitu a fi putintia, cá asia curendu se le capeti la mâna.“ (Am disu ca despre alte voi vorbi si despre torsu etc. Apoi s'a dusu si ea la prandiu cu dinsi) si venindu sierbitorii 'mi asternura mész'a se prândiescu (ca ei erau catra sfirsitului prandiului) ér' seversindu prandiu venira secretaresulu si 'mi disera ca capitululu de nu mi e cu greu vrea se 'mi fia spre cortenire, pre cari bucurosu primindu-i se dusera la ale sale. Dupa aceea veni Mari'a Sa episcopulu singuru, incepura a intrebá,

cum de le am capetatu asia curendu? Eu i-spusei precum aflandu-le in guvernua Escelenti'a Sa Kovács mi-a disu se pornescu inainte, ca elu le va aduce. Acést'a fiindu Vineri (dupa Urnap minteni) Mari'a Sa trimisera spre a invitá óspeti pe Duminec'a viitóre, in carea erá se me hirotonésca (nacajita a fostu Macinic'a, ca câti episcopi dela Crisiu etc. toti la Beiusiu i-a santitu, dar' eu cadu-i pre capulu ei in Orade).

Sambata totu asteptaramu pre Kovács cu diplomele pana se intuneca (elu pornise Joi tardiu cugetandu ca Sambata deminéti'a va sosi). Atunci dise Mari'a Sa Vulcanu catra mine: „Nó bulele nu sosescu, óspeti sunt chiemati, eu te voi hirotoni si voi face a se ceti bulele mele mutandu numele.“ Acést'a graindu éta secretariulu Escelentiei Sale Kovács cu numele Béll cu o pacheta in mana si eu disci catra Vladica: ecce Angelus Domini (abia se vedea de intunerecu) est secretarius Exelentissimi si i dadura cartile in mana spuindui, cá se inchina Escelenti'a Sa de sanatate, si vrea se scie ca hirotonivei pre Mari'a sa, ca vrea se fia adsiens, respusera Vulcanu ca me va hirotoni, si bucurosu 'lu va avé si asia s'a dusu secretariulu. (Prin Orade cura Crisiulu si dela podulu celu dintaiu sari secretariulu din cocia la porunc'a episcopului (care i dise „sai ca te voru accepta“) si asia veni plinu de pravu cá de pre drumu si dupa ispravire se intórse apoi pre podulu din susu la cas'a lui Kovács in Alváros.) Ér' Dumineca inainte de noue ceasuri veni si Escelenti'a Sa Kovács la episcopulu, si fiindea Laitschak (episcopulu dela Orade) nu a fostu acasa, in loculu lui a adsiens Radnoti prepositulu, ér' la noue ceasuri venira procesi'a dela beserica si ne petrecura in beserica, unde inbracandune s'a inceputu hirotonirea cu s. liturgia fiindu de faci'a si canonicii latinesci. Ér' dupa s. liturgia ne intorseramu in resiedintia cu procesi'a remaindu eu inbracatu in hainele episcopesci cáci nu me lasá se me desbracu in beserica. (Episcopulu Vulcanu cu canonicii mersera inainte, ér' dupa demandarea episcopului venii in ornatu intre doi episcopi si omenii fiindu-ca erá tergu de tiéra se suiau pre verfulu carului si pre unde puteau si diceau: „acela-i“). La resiedintia mi gratulara episcopii si ceialalti si dupa aceea se dusera fiacare la ale sale pana la templu prandiului, la care siedura la 30 de óspeti, unu prandiu mare dandu episcopulu. Dupa prandiu dadu visita canonicii latinesci si la Escelenti'a Sa Kovács precum si la canonicii nostri voindu ca a doua di se pornescu catra casa, precum am si pornitu, unde adoua di am slujitu in Clusiu in avut'a mea de inainte parochia, precum si mai tardiu, adoua di la Turda, de unde apoi mergendu catra casa mi-au esitu omenii domeniului inainte standu in done renduri dela Blasiu mai pana in Sancelu (venisera si straini multi) ér' clerulu cu clericii esira pana la hula cu procesia deunde merseramu oblu in beserica (atuncea masesemu in Panade venindu dela Turd'a) unde chiemandu intru ajutoriu darulu s. duchu cu canonicii deinpreuna ne-amu apucatu de s. liturgia. Ér' dupa s. liturgia daduramu lauda lui D-dieu (marire intru

cei de susu lui D-dieu) și făcuî cuventare romanéscă — sciu ca nu tataréscă — catra poporul de față, de unde mergendu acasa da' lui prandiu (au acceptatu socaciulu și ceialalti) la domni canonici și la alti domni multi ce venisera la acést'a solemnitate.

Dupa acést'a continuaudu cu provisoratulu in rendulu receptiei domeniului, capetai unu decretu dela gubernia in care mi se scria se puu terminu, pre care se vie comisarii de instalatia, ér' eu respunsei ca instalatia e iscopiloru se face cu introductia in dominiu prin tesaurariatu, care s'a si plinitu si asia multiamescu de ingrijire, inse facu insciintiare ca prin tesaurariatu mam introdusu, la care mi a respunsu ca si predecesorul Escelenti'a Sa Bobu afora de introductia tesaurariatului s'a instalatu prin comisarii guberniali.

Dreptu respunsei ca déca e asia 'mi tienu cinste si puu terminu pre diu'a Sampetrului (ca in Duminec'a autai in postulu Sampetrului me hirotonisem in Orade) pre care am adunatu pre toti vicarii protopopii si viceprotopopii, si venira si comisarii M. Sa grofulu Lázár cancelariulu guverniale (acum n'a venitu episcopulu Kovács, cancelarii erau si in Vien'a si la gubernia) cu M. Sa Pap Samu ('lu adusera cá adjunctu cá crá secretariu) si cu Graf Haller Ignatz fösspanulu varmeghiei Clusului si asia in diu'a Santiloru apostoli slujiramu s. liturgia, ér' dupa s. liturgia cancelariulu facü o alocutia latinéscă, la care eu din amvonu i-am respunsu (ca elu siedea langa scaunulu vladicescu i. e. deadreapta langa altariulu manastirei din Blasiu). Cuventai si catra cleru vestindu denumirea prin imperatulu si întarirea prin patriarchulu precum si hirotonirea prin episcopu, aducendule aminte datori'a cu care sunt datori archireului seu, precum au si de a se bucurá, ca au dobenditu unu archireu, care adeveratu parinte si aparatoriu le va fi. Atunci cu toti postira: „multi ani“ si asia mergendu acasa, acolo la adunatii din dominium deregatori si sierbitori asiderea am euventatu îndatorin-dui in numele imperatului a guvernului si alu legiloru tieriei spre credintiósă sierbire si stradania spre crescerea venituriloru, din cari singuru potu acceptá mangaiarea clerului si a natici.

Asia seversinduse instalati'a a doua di M. Sale comisarii se rentórsera la ale sale, ér' clerulu tienü saboru sub al meu presidiu facendu trebuințióse hotariri pentru administrarea clerului si a poporului, care seversinduse in diua urmatóre am pornitu la visitatia si am visitatu valea Hatiegiului si locurile montanistice in suma 90 de parochii. (Togmai in satulu celu mai de pre urma decatra Banatu am slujitu unde trece o limba catra Banatu. Prin Hatiegu amblai mai multu calare, pre la Sacarambu si pre diesu, ér' prin Jiu prin bolovani de bicasi.

Plaesii me petrecura si me inpresurara strinsu intre ei dicendu: cá ap'a e inte si duce ómeni. Visitatiunea o facü cu Pappalvi (-mi erá secretariu si apoi dupa mórttea lui Nobili 'lu facü vicariu.) (In trei sate facura biserici de pétra si dupa ce le gatara me insciintia Pappalvi cá ómenii me ascépta se-'mi implinescu promisiunea se le

santiescu, dar' procesulu cu profesorii etc. me inpedecara si asia remase nesantite pana in diu'a de astadi (6/8 1859) (cu tóte ca le promisesem, cá le voiu santi deca voru zidi) care botezâ copilulu, celu ce me rogâ mam'a (aducandu-lu de mana) se 'lu botezu.

Pre unu moralistu menitu pentru satulu Santa-Maria lam lasatu acolo Mi disera ómenii, ca bine am facutu ca am venitu, cá vladica decandu a fostu Aronasiu (episcopulu) aici nu a mai fostu altulu, si asia venira preoti din tiér'a romanéscă si-i primira ómenii. Din cei doi betrani erá mai teneru la vediutu tatalu decatu fiulu, despre care dise tatalu, cá la venirea lui Aronasiu erá holteiu, amendoi portau barba. Satulu se chiama Rantiariu si riulu Jiulu (doua unulu din susu si altulu din diosu) care trece cu mare larma printre munti in tiér'a romanéscă. Le vestií ca voiu face slujba deminetia tare, ca se póta merge la lucru. Asia venira barbati, dar' mueri numai betrane si puține. Le disei si la Christosu venira muerile, da aici nu. Mi respunsera ca se gata de nedeia o serbatóre, unde stringu parintii cu fetele de maritatu cu lada si cu tóta diestrea. Fetiorii jocau si 'si rapiau pre care o voiau, care apoi dormia cu socrasa pana se vesteia etc.

Seversindu m'am intorsu acasa (tóm'a) deunde am tramisu protocolulu de visitatia prin gubernia la curte intru a caruia urmare m'am invrednicitu a capatá Handbilette dela Inalti'a Sa Franciscu, in care sia aratatu complacentia, dandu-mi nadejde, cá va portá grija de inbunatatirea sortiei parochiloru.

Indata dupa intorcerea dela visitatia din Hatiegu am chieamatu si ingineri de au facutu planulu pentru baserica si dupa ce s'a aprobatu m'am apucatu de a zidi baserica (seminariulu 'lu renovase Bobu numai la refectoriu facü si a patr'a feréstra intindindu paretile) fiindu din turnu de susu pana diosu crepata si decatra seminarium la feréstr'a cea din cornu erá asiderea intru atata crepata, catu sa zdobitu feréstr'a cea de glaja de sine precum si bolt'a besericei dela trula (cupula) pana in fundu, altmintrelea inca mica fiindu.

Dreptu seau lungitu 6 stinjiní si jumatate (dinaintea besericei putea merge vladic'a cu cocia atata erá de mica) erá zidu pre undeí capulu besericei. Erá beseric'a numai pana unde e acuma (1860) catedr'a, care erá minteni langa altariu, si o am ziditu cu 2 turnuri, asia catu frontulu besericei intogmai cu frontulu seminarium si cu alu manastirei. Ér' beseric'a cea vechia a remasu cu fundu cu totu nesmintita pana s'a gatatu partea cea noua si atunci stricendu fundulu besericei s'a culesu bolt'a si s'au facutu bolta noua dela trulla, pana unde'su ferestrele cele trei catra piatiu si intarindu paretii besericei cu capelele cele noue acarora paretii decatra turnu mai grosi fiindu decatu postea capela sau intaritu cu legatura de feru cá se nu lasa paretii besericei a se dá in doue laturi si asia sau culesu doi stilpi din baserica (ce sta intre barbati si mueri intre cari era numai o feréstra, dar se mai nadi si acolo si sub turnuri) si curatiendu-se beseric'a

în 1837 se-a isprăvit lucrul. — Beseric'a pre dedesuptu înprejuru se-a întaritu cu piétra cioplita (ca mai înainte erá numai caramida, carea de o totu vacalua totusi nu se tiené) ér' turnurile se-au acoperitu cu arama infrumsetiata cu cirade aurite si clopotulu celu mare lu-a versatu capitululu (canonicii) cu a sa cheltuiéla cu 2500 fl. bani buni M. C. (totu funtulu câte 1 fl.) s'a gatatu catedr'a de concionatu si tronulu episcopescu, stalurile vapsite si cu cirade aurite, precum si dóua coruri deasupra capeleloru si sacristiele. — Altariulu din Iontru lu-am zugrăvit dupa gustulu arhitecturii nóue, precum si proscomedii'a (mas'a-altariului) si indreptulu proscomediei dincoace asemenea altariu, unde se se tiena apă de botezu (acolo e Ioanu botezatoriulu). Facut'am pre altariu la Vien'a 6 fesnice cu crucea din mijlocu, acaruia braçia veniau in togma cu luminile, ér' postamentulu crucei avea usia, unde se se tiena santa cuminecatura facendu si potiru cu coperisiu in care se se tiena.

Legea de pensiune.

(Urmare).

§ 22.

Sum'a totala a subventiunei, ce o primescu orfanii, conformu §-lui 20, resp. 21, dupa unulu si acelasi parinte, nu póte fi mai mare de câtu subventiunea veduvésca, ce se cuvine dupa respectiv'a statiune invetiatorésca.

§ 23.

Déca veduv'a se marita de nou si prin acést'a 'si pierde subventiunea veduvésca (celu pucinu pe catu timpu duréza casatori'a acést'a), orfanii primescu si in timpulu acést'a subventiunea, ce li-s'a asignatu in sensulu §§-loru de mai sus.

§ 24.

Din timpulu, de candu orfaniloru le móre si tatalu séu mam'a si astfeliu devinu orfani de totu, trebuie a se îngriji de ei amesuratu punctului 2 din § 19.

Se considera asemenea cá prunci lipsiti cu totulu de parinti acei orfani indreptatiti la subventiune in sensulu §-lui 18, a caroru mama 'si pierde subventiunea pentru despartire de barbatu ori pentru alta vina a sa, séu carea nici n'a capetatu subventiune.

§ 25.

Orfanii, a caroru subsistintia, si fora de subventiunea orfanala, este asigurata prin unu ajutoriu publicu dela statu séu dela beserica, ori prin unu stipendiu mai mare de câtu sum'a suventiunei, ori prin primirea loru in vre-unu institutu de crescere, nu capeta subventiune pe timpulu acést'a. Déca inse unu atare orfanu si-ar pierde subventiunea acést'a

inainte de a fi implinitu anulu alu 16-le alu etatii, respective inainte de a se fi casatoritu, atunci se impartasiesce si densulu din subventiunea statorita in §§-ii precedenti.

§ 26.

Orfanii aceluor parinti, cari au parasitu carier'a invetiatorésca si prin acést'a si-au pierdu si dreptulu la pensiune, nu potu pretinde subventiune.

Superioritatea competenta (§ 11) póte detrage si subventiunea orfanala, déca respectivulu orfanu comite unu escesu greu contra moralitatii séu déca duce o viétia nemorala; ér' candu orfanulu a fostu condamnatu judecatorésce pentru o crima óre care, atunci subventiunea trebuie se i-se detraga neconditionatu.

IV.

Venitele casei de pensiune si subventiune.

§ 27.

Venitele casei de pensiune si subventiune se compunu:

1. din contribuirile, ce le respundu odata pentru totu de-auna educatorii, îngrijitorii si invetiatorii (respective educatórele si invetiatórele), precum si din contribuirile celor ce sustinu scólele;
2. din contribuirile anuale ale educatoriloru, invetiatoriloru si ale celor ce sustinu scólele;
3. din venitele fundatiuniloru publice, cari in sensulu litereloru fundatiunale se potu întrebuintia spre scopulu acést'a, si din alte venituri normate in legea presenta;
4. din venitele capitaleloru donate, legate séu fundate spre scopulu acést'a, in urma
5. din subsidiulu, ce se va respunde in fiecare anu din visteria statului.

§ 28.

Este datoriu a respunde odata pentru totu de-auna la casa de pensiuni, resp. de subventiuni pentru veduve si orfani:

1. celu ce pentru prima óra este denumitu cá invetiatoriu (resp. îngrijitoriu) 5% din suma, ce i-se asigura cá pensiune in postulu acést'a;
2. celu ce in decursulu servitiului seu inaintéza la unu postu, dupa care i-se cuvine o pensiune mai mare, 50% din sum'a, ce resulta cá diferentia între pensiunea de mai înainte si între cea mai mare de acuma;
3. fia-care îngrijitoriu si invetiatoriu (resp. îngrijitóre si invetiatóre), care se pensionéza din fondulu regnicolaru de pensiuni si are muiere séu copii, carora li-se cuvine ajutoriu din fondulu acést'a, respunde cu ocaziunea pensionarii sale 2% din pensiunea dobendita;
4. fiacare patronu alu unei scóle, fia comun'a besericésca ori politica séu alta corporatiune, fia persóna privata, respunde 10 fl., candu unu in-

vetiatoriu dela scol'a, ce sustine, se pensionéza, séu candu móre sub durat'a servitiului activu si lasa dupa sine veduva séu orfani, ce trebuiescu ajutorati.

§ 29.

Sub decursulu servitiului intregu trebuie se respunda in totu anulu:

1. fia care ingrijitoriu, adjunctu si invetiatoriu elementariu ordinariu (respectiv fiacare invetiátóre) 2% séu 6 fl. din pensiunea ce i-se cuvine dupa unu servitiu de 40 de ani;
2. fiacare invetiatoriu ordinariu dela scólele populare superióre si cetatienesci si in generalu toti aceia, a caroru pensiune se póte urcá in 40 de ani la 400 fl., 3% séu 12 fl. din sum'a acést'a;
3. totu celu ce sustine nemijlocitu (desi cu ajutoriulu statului) unu institutu publicu pentru ingrijirea copiiloru séu pentru instructiunea populului, fia acestu sustinetoriu o comuna politica ori besericésca, o societate séu alta corporatiune, ori o persóna privata, respunde 12 fl. de fiacare adjunctu, invetiatoriu provisoriu ori ordinariu, aplicatu la institutulu sustinutu de densulu, chiar' si in casulu, candu statiunea din intemplare este vacanta.

§ 30.

Contribuirile normate in §§-ii 28 si 29 se aduna impreuna cu contributiunea comunala, respective se subtragu din salariulu invetiatoriloru si se varsa din respectiv'a casa besericésca séu de alta natura in cas'a de contributiune comunala.

§ 31.

Dela contribuirile statorite in §§-ii 28 si 29 pentru cas'a regnicolara de pensiuni si subventiuni se dispenséza, la cererea propria, acei sustinetori de scóle si de institute de ingrijire (precum si invetiatorii dela institutele sustinute de dinsii), cari voru documentá, respective se voru obligá:

1. ca dinsii au asiguratú invetiatoriloru loru celu pucinu atata si asia o pensiune si subventiune, precum respectivii ar' capetá-o in sensulu §§-loru 9, 15 si 19 din legea presenta;
2. ca invetiatorii loru, in proportiune cu pensiunea si subventiunea, ce voru se dobendésca, nu sunt apesati cu contribui mai grele decatú cele impuse prin legea presenta; in urma
3. ca invetiatoriloru, cari voru trece dela altu institutu publicu la institutulu loru si cari in sensulu legii presente sunt indreptatiti la pensiune séu subventiune din cas'a regnicolara, le voru computá toti anii de servitiu, cari se computa si in sensulu legii presente.

De alta parte si invetiatoriloru dela institutele dispensate in modulu acést'a de a contribuí la cas'a regnicolara de pensiuni, trecendu la altu institutu

publicu, inca li-se voru computá, in sensulu §§-loru 6—9 ai legii presente, anii de servitiu dela institutele dispensate, candu se voru provedé din cas'a regnicolara de pensiuni.

Invetiatorii, cari trecu dela vre-unu institutu din cele dispensate, sunt datori a respunde in fondulu regnicolaru de pensiuni odata pentru totu de-auna tax'a prescisa mai sus in §-lu 28, de cum-va pana atunci nu ar fi platitu-o inca.

Autoritatile scolare supreme, cari dorescu, cá in intielesulu acestui §, institutele loru se fia dispensate de a contribuí la cas'a regnicolara de pensiuni, sunt tinute a inaintá ministrului de instructiune publica in privinti'a acést'a o declaratiune inscristu, si inca in restimpu de 4 luni dela sanctionarea legii presente.

§ 32.

Unde la intrarea in vigóre a acestei legi cu statiunea invetiatorésca este impreunata o pensiune si subventiune veduvéscá si orfanala mai favorítóre de catu cea statorita in legea de facia, acolo nu se póte scari acelu favoru nici de aci inainte.

De alta parte stá in voi'a respectiviloru sustinetori de scóle, séu a respunde tóta acea pensiune din propriile loru mijlóce, in intielesulu §-lui 31 de mai sus, seu a participá la institutulu regnicolaru pentru pensionarea invetiatoriloru poporali si apoi a completá pensiunea, ce o respunde acestu institutu, pana la sum'a, ce dinsii au garantatu-o invetiatoriloru loru.

§ 33.

La chieftuieile fondului regnicolaru de pensiuni se voru intrebuintá si banii adunati din cei 2%^o, ce s'au subtrasu pana acuma din lefile invetiatoriloru comunali, in vigórea §-lui 145 din art. de lege XXXVIII. din 1868.

§ 34.

Comunele, cari dela dat'a sanctionarii acestei legi voru primí ajutóre dela statu pentru a-si cladi scóla séu a-si cumperá realitati scolare, sunt datóre a respunde in cas'a de pensiuni a invetiatoriloru poporali, in decursu de 15 ani dela primirea definitiva a ajutoriului de statu, cate 3%^o din suma acordata.

§ 35.

Donatiunile si legatele, cari sunt menite pentru ajutorarea invetiatoriloru séu a urmasiloru loru, indreptatiti la pensiune in virtutea legii presente, si cari stau sub administrarea statului, déca donatorulu si testatorulu nu a determinatu mai de aprópe scopulu loru, sunt a se adauge la fondulu de pensiuni alu invetiatoriloru poporali.

§ 36.

Din sum'a, ce se statoresce in totu anulu in bugetulu statului pentru portfoiulu ministrului de culte si instructiune publica, sub rubric'a: „recerin-

tie pentru cultur'a poporului," se respundu la cas'a regnicolara pentru pensionarea invetiatorilor cá subsidiu pe anii 1875, 1876 si 1877 cate 50.000 fl. pe fia care anu, din anulu 1878 pana inclusive 1880 câte 100.000 fl. pe anu, ér de aci inainte cate 150.000 fl. pe fia care anu, cari sume sunt de a se versá in cas'a de pensiuni totu de-auna la inceputulu auului.

§ 37.

Din venitele, ce voru incurge in sensulu §§-loru de mai sus, se va creá unu fondu regnicolaru pentru pensionarea si subventionarea invetiatorilor.

(Va urmà).

Program'a

adunarii generale din Augustu a senatului scolastecu gr.-cat. pentru fostulu districtu alu Naseudului.

1. Deschiderea siedintieloru.
2. Raportulu referentiloru scolastici asupra obiecteloru pertractate in senatu dela ultim'a lui intrunire in Fauru si pana astadi, precum si asupra activitatii loru ca referenti.
3. Raportulu comisiunei insarcinate cu elaborarea unui planu de invetiamentu pentru scólele elementare gr.-cat. din comunele fostului districtu alu Naseudului si a unui statutu pentru organizarea senatului scolastecu & districtualu si a senatelor scolastece comunale.
4. Propuneri relative la planulu de invetiamentu si statutulu mentionatu, la conscrierea copiiloru de scóla, la compunerea bugeteloru scolare in fiacare comuna, la tipariturile necesare pentru scóle, la amblarea mai regulata a copiiloru la scóla si la procurarea lemneloru de focu.

Din conferinti'a referentiloru scolari tinuta in Naseudu la 24 Augustu 1880.

Varietati.

(Diu'a nascerei Majestatii Sale) s'a serbatu in Naseudu si de astadata cu ceremoniele indatinate. In preséra, opidulu a fostu iluminatu, adou'a di s'a celebratu in beseric'a greco-cat. servitiulu divinu prin Reverendis. Domnu vicariu foraneu Gregoriu Moisilu, asistatu de DD-nii Ioanu Lazaru, capelanu si Leone Pavelia, prof. gimn. cá preoti, si de DD-nii teologi absoluti Neamtii si Tanco cá diaconi. La finea servitiului, D, vicariu a rostitu unu cuventu ocasionalu fórte potrivit cu insemnatatea dilei.

(Avisu). Prelegerile la scól'a normala si de fetitie din Naseudu se voru incepe la prim'a Septembrie 1880. Toti cei ce dorescu a cercelá aceste institute, au a-se presentá la terminulu sus-cítatu, aducendu cu sine fiacare si atestatu de botezu.

Directiunea scólei normale si de fetitie din Naseudu.

Anunziu bibliograficu.

Aritmetic'a elementara de Dometiu Dogariu si Ion Dariu, invetiatori in Satulungu, se afla acum in proprietatea subscrisului, si anume:

Partea I-a cu numerii 1—100, pentru elevii din anulu alu doilea. Pretiulu unui esemplaru e 25 cr.

Partea a II-a cu numerii 1—1000, pentru elevii din anulu alu treilea. Pretiulu unui esemplaru e 25 cr.

Partea a III-a cu numeri in cercu nemarginitu, pentru elevii din anulu alu patralea, cuprindiendu cele 4 operatiuni fundamentale, verbalu si in scrisu, cu numeri intregi de o numire, cu numeri decimali si cu numeri de mai multe numiri, a esitu acum de sub presa. Pretiulu unui esemplaru e 35 cr.

Partea a IV-a pentru elevii din anulu alu cincelea si alu sieselea se afla sub presa.

Chemi'a anorganica. Lucrata pe bas'a teoriiloru mai nóue si intogmita pentru scólele medie de Iulian Filipescul, profesoru la scólele centrale rom. gr. ort. din Brasiovu. Cu figuri in textu. broch. 1879. Pretiulu 1 fl. 20 cr.

Despre **Metru** in poesiile lyrice ale lui Horatiu de Iuon Lengeru, broch. Pretiulu 40 cr.

Gramatic'a latina teoretico-practica cu vocabulariu latino-romanu, romano-latinu si de nume proprie. Partea I formele regulate pentru clas'a I-a gimnasiala. Partea II formele neregulate pentru clas'a II-a gimnasiala de Ion Corneliu Tacit. broch. Pretiulu 1 fl.

Tóte aceste brosiuri se potu procurá prin oricare libraria.

Brasiovu, in 20 Augustu 1880.

Heinrich Zeidner,

Libraru târgul gráului Nr. 553.

[1-3]

Concursu.

Pentru ocuparea postulu de invetiatoriu secundariu la scól'a poporala gr.-cat. din Maieru, districtulu Naseudului, prin acést'a se escrie concursu pana in 1-a Septembrie 1880 cu salariu de 200 fl. v. a. fora alte emoluminte.

Doritorii de a ocupá acestu postu au de a-si trimite concursurile loru provideute cu documentele necesare la presidiulu senatului scolasticu gr.-cat. din Maieru.

Din siedinti'a senatului scolasticu gr.-cat. popularu.

Maieru in 25 Iuliu 1880.

Presiedintele:

Vasiliu Groze,
parochulu locului.

Notariulu:

Demetriu Bosc'a,
invetiatoriu.